

HÉTFALU

Szerkesztők: Hochbauer Gyula,
Kovács Lehel István

Független művelődési és
helytörténeti havilap

VIII. évfolyam 3. (491.) szám

Alapította és szerkesztette (1906–1911):
dr. Fekete Endre és Kiss Béla

2002. március 15. – péntek

„Nagy nekem az mind, aki betölti helyét, hova állott...”

Az ünnep lelkét keresem.

Azt, ami örök, ami valós, ami átmenthető. Amit még nem örültek pozdorjává a zsarnok idő megsárgult fogai. Kutatom: mi az, amit még nem koptattak olcsó bővítvá a hazafias szölamok, és nem köpködött felismerhetetlené a vak gyűlölet. Mi az, amit nem lehet ledönteni, beolvasztani, mint a szobrokat, megcsúfolni, mint az emléktáblákat, elégetni, mint a könyveket? Keresem: mi lehet számunkra ma az, ami a jó gazdának a nemes mag, melynek csírájából kiölték már a hét szűk esztendő emlékét, a korcs hajtások és meddő kalászkok génjeit? Keresem... keressük...

Így lesz március 15. a keresés – megtalálás áldott pillanata. Mert a kifakult kokárdák, csonkig égett gyertyák és hervadt koszorúk, a Fehéregyházak, Világosok és aradi vársáncok nyomasztó tömegéből föl-föltűnik egy árva gondolat. Olyan, mint ez is, a Szemere Bertalané: magasztosságában is egyszerű és egyszerűségében is magasztos. De súlya van. És ereje. Holtpontról, béna-bús emlékezésből kimozdító, hamisítatlanul tavaszi, ifjú ereje.

S ez az erő az ünnep lelke.

Ünnepelünk s az ünnep forratagában gyermekeink szemlélnék bennünket. Talán megilletődve, talán feszengve vagy éppen unottan, de egy biztos: várakozással. Várják, hogy történéjk már valami, várják, hogy a múlt dicsfényében is csak foltos, fénytelen jelenről közösen fordítsuk tekintetünket a jövő felé. Mert az ünnepnek csak akkor van értelme, létjogosultsága, ha a hétköznapiokban konkretizálódik. Ha tanít, ha feltarisznál, és út-

nak indít.

És vezet is. Mert az út gyakran sötétbe vész, s ha az ünnepi fáklyák fénye kihamvad, és a csillagokat felhők takarják el, a vándort csak a szentjánosbogarak apró fényei segítik tovább.

Az ideai ünnep bátoratlan, koraszülött szentjánosbogara pedig ez: „Nagy nekem az mind, aki betölti helyét, hova állott.” És volt hely egykor a pozsonyi országgyűlésen s a Nemzeti Múzeum lépcsőin, a branyiszkói csatában s az aradi bitófa alatt, a kufsteini várbörtönben s a kiegyezés nehéz-okos meghajlásában. És mindenütt akadtak olyanok, akik méltósággal töltötték be helyüket. Mindvégig és mindhalálig.

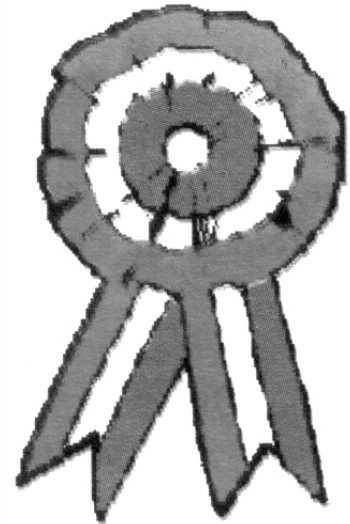
De van hely ma is. Szétesésre ítélt, csonttá fogyott hitű közösségekben, tanácstalan, feszült vagy éppen élettunt emberek között, fiatalok mellett, akikből megdöbbenő messzeségbe illant a márciusi lelkesedés. Van hely, és talán fájdalmasan sok az üres...

Ezért nem elég nekünk, ha voltak nagyjaink. Ezért van égető szükségünk arra, hogy a mai ünnep fényéből a holnap szentjánosbogarai feltöltekezzenek, nőjenek, erősödjének, hogy holnapután majd ők gyűjthassák újra azokat az ünnepi örtüzeket, melyek melegítenek, világítanak, de nem perzselnek.

S ez a fény és meleg lehet az ünnep lelke.

Vajon, az emlékezés sűrűjében, az ünneplés forratagában megtaláljuk-e ezt a lelket?

Török László lelkipásztor

minket... Közülünk csak én nem voltam honvéd... Csak utána vonultak Moór Gyula főespereshez, dr. Vajna Gábor szolgabíróékhoz, a Brassó szerkesztősége elé, s folytatták a főreáliskolánál, a kereskedelmi akadémiánál, a római katolikus főgimnázium, a magyar kaszinó, a magyar polgári kör előtt. Az öröm mellett még sokminden indult meg a lelkében. „Kossuth Lajos azt üzen-te, el...” Megrezzent. Jobb kezével erőteljesen megérintette homlokát. Lelépett a székről. Az ajtófélfához támaszkodott. Sokáig. Azután határozottan az asztalhoz lépett s kezdte újrendezni a képeket.

A huncut Horváth Ignác alezredes eridjen bravúroskodó huszárok közel! Gyermeklelkű Jeszenszky István ezredes, jöjjön onnan a hivataloskodó Ottobán Nándor meg Bodolla Lajos közül ide Duka Ferenc mellé, akinek nem ragadtak az arcára az 1870-es évekből országgyűlési képviselői vonások. Melléd teszem a jó öreg Monoki képét, aki Gábor Áron első ágyúhához készítette volt a kereket, s akivel elfüstölhettek egy-egy csipetnyi dohányt. (...) Tanfelügyelő úr, Pantheonomban szomszédja lesz Bálint Áron közhonvéd. No, nem azért, mert a múltkor rendezgetéskor a jobbágyzármazású s a kocsis egymás mellé került, azért sem mert máskor katonai rangjuk szerint, közhonvédként lettek szomszédok, hanem – mintha harmadik lenne az isten igaza, elmosolyodik – mert a Malom utcában majdhogy szomszédok voltak s emberként közeliek. Királyi tanácsos úr, keblére tűztem azt a nemzeti rózsát, amelyet 1885 óta minden március 15.-én oly büszke méltósággal viselt, melyet Barabás István volt honvédtársától kapott volt. Jobbjára kerül a 249 közül is legközelebb barátja, Borcsa-pap...

A fényképész kijön – Muschalek lepihen. Musalek „tisztelbeli honvéd” fölé három tér-képzetű fénykép érkezik. Az első a Christopher-ház erkélyétől az öt ünneplő brassói-ak fölé hajló Bem József képe, miután felolvasta Erdély három nemzetéhez testvéri szövegét.

A második a tömösi szoros és a brassói fellegvár védelmére stratégiai utasításokat adó Bem József képe.

A harmadik hasonlít ahhoz, amelyet 1891-ben a feketealmi Dück József evangélikus lelkész büszkén mutatott hálósobájának falán az öt meglátogató Koós Ferencnek.

Hol lakott Musalek?

Aki tud valamit róla, telefonáljon a 068-275 773 telefonszámra!

Mit tudsz Musalekről?

Megállt a kapu előtt. Felnézett az emeleti ablak párkánya alatti táblára: *Muschalek Fényképész* – 249 – . Harmonikus mozdulattal emeli az eddig lóbált újságot, címlapját a vállmagasságig visszaparancsolt tekintete elé emelve. *Brassó – 1892...* Ha most valaki ezt az arcot egészen közelről vizsgálja, észreveszi, hogy miközben kettőt mottyintott „*Musalek...* *Musalek...*”, a lelke valahová indult.

Észre sem vette, már bent volt, s a második szoba hatalmas asztalára tett egy-egy Jeszenszky-feliratú papírba göngyöltett fényképcsomót s egy másik fiókból egy ennél kisebb köteget a borító papíron *Ereklje-múzeum – 11* jelzéssel.

Tegnap este bankett volt az *Európa* nagytermében s a pohárköszöntők utáni első hosszabb csendben S.J.-né sz. B.A. hóvirágsokrokat árultatott pár hajadonnal, hogy a bevételét Petőfi-versek tanulását szorgalmazó pályázat díjaira fordítsák. (De honnan jutott ez nekem eszembe?)

Eközben kigöngyölytette a képkötegeket. Előbb a nagyobbikból kezdte másfél méter körüli hosszban kirakosgatni egymás után illetve az 50 arcképet, majd meghosszabbításként a maradék 11-et. A szomszéd egyszer meg rajtakapta ezen, s azóta is hamiskodó mosollyal terjeszti a környéken, hogy „*Muschalek hat 2 m² Revolutionär-Fotos*”.

Csakhogy még ő sem tudja, hogy gyakran teritem ki a képeket. Rendezgetem őket. 249 = 4 főhadnagy, 4 alhadnagy, 2 őrmester, 16 tizedes, 223 közhonvéd. Ennyit kellene lefényképeznem az *Egylet* szervezésével. 50 elkészült: az a Jeszenszky-gyűjtemény. 11 mellett életrajz: más paksaméta.

Borcsa Mihály hóféhér szakállá mellé kerül a csontos

Szemerjai Károly. Közel hozzájuk Kelemen György, Baráczy Sándor... polgári foglalkozásuk szerint csoportosítva: a lelkészek, az iskolamesterek, a jegyzők (...) a földmunkások. Most ötödször rendezi újra egy szűk esztendő óta. Először lábujjhegyre ágaskodott, hogy átfoghassa tekintetével az összképet, s úgy mérlegelt, töprengett, de ez nem volt célravezető, ezért hagyott fel vele, sőt ha valaki látta volna s a nevetséges pózra valamilyen kikacagás-féle figyelmezteti, akkor is félbeszakította volna. És a kopott ám magas ülőkéjű szász széket kellően beállítva, róla hajolt a képmozsaik fölé. Nem volt megelégedve azzal, mikor számmazásuk szerint rendezgette egymás mellé elől a nemeseket, majd a kevésbé nemeseket s az egyáltalán nem nemeseket. A gondolat miatt maga elől is röstelkedett, mert eszébe villant Koós Ferenc tanfelügyelő úr valamikori szava, hogy az ilyesmi nem talál a szabadságharc eszméjéhez.

Rendezgette volt a képeket a honvédek rangja szerint is. De kevéssel 1m² után összehabarta az egészet, mert valami ezt parancsolta neki. Próbálta születésük szerinti időrendbe rakosgatni a hatalmas tabló képeit. Miután az utolsót is a helyére óvatoskodta, s szemlére lépett a székre, elégedettre kerekedett az arca. De mintha nem a látvány szabadította volna fel belülről azt a valami öröm-félet.

Kossuth Lajos azt üzentte... dúdolgatta magában, kissé furán kerekítgetve a magyar szót, majd váratlanul igyekezve egyszerre tekinteni a 61 arckép szemébe: Hallottátok-e? Este tiszteltek az utcákat dallal bejáró gimnazisták. Megálltak egy nótára. Elrendezkedtek az ablakunk alatt, s köszöntöttek

Március - Kikelet hava

- 1968. március 1.: Négyfalu első rangú város lett.
- 1977. március 4.: Nagymértékű földrengés rázta meg Négyfalut és az országot.
- 1826. március 6-án született Kóboron Veres Sándor, 48-as Kossuth húsár. A szabadságharc leverése után orosz fogságba került, megszökött, majd éveken át bujdosott. 1879-ben a Hosszúfaluban létesült felső népiskola igazgatójának nevezték ki. 12 évig tanított magyar nyelvet, földrajzot, történelmet, alkotmánytant. A Tanítótestület választmányi tagja, majd egy ideig alelnöke volt. A Négyfalusi kör elnöke, a református egyház jegyzője volt. Számos szaklapban jelentek meg cikkei. 1891-ben halt meg Hosszúfaluban.
- 1982. március 6.: A hévizi kultúrház népi együttese Zajzonban és Tatrangon vendégszerepelt.
- 1982. március 7.: A Kéknefelejcs Ürmösön és Apácán vendégszerepelt.
- 1907. március 10.: A hosszúfalusi önkéntes tűzoltó egyesület rendkívüli közgyűlést tartott Dónáth Sándor főerdész, elnök vezetése mellett.
- 1965. március 11.: Argay György püspök meglátogatta Csernátfalut.
- március 12.: Szent Gergely ünnepe. A tavaszi ünnepkör első jelentős eseménye, iskolába hívogató. Az ünnep előtt két-három héttel az iskolás gyerekek tanulni kezdték Gergely doktor énekét, s a nagy napon a fiúk feldíszített kalappal és csákánnyal kezükben, a lányok vasárnapi ruhában elindultak házról-házra. Ha beengedték őket, előadták a betanult énekeket és hívták a kisebbeket iskolába.
- 1965. március 12.: Argay György püspök meglátogatta Hosszúfalut-Alszeget.
- 1910. március 13.: A Fogyasztási Szövetkezet ülést tartott, amelyen az 1909. évi mérleget terjesztette elő, eszerint évi bevétele 63 000 korona volt, 503 korona tiszta jövedelemmel.
- 1965. március 13.: Argay György püspök meglátogatta Hosszúfalut-Fűrészmezőt.
- március 15.: Nemzeti ünnep. A Szabadságharc és a Magyar Szabadság ünnepe.
- 1910. március 15.: Fényes ünnepélyt rendezett az EMKE a piac téren, mely alkalommal Harsányi István evangélikus lelkész mon-

dott emlékbeszédet.

- 1965. március 15.: Argay György püspök látogatása Tatrangon.
- 1992. március 15.: A Szabadságharc első megemlékezése a tömösi emlékműnél.

- 1965. március 16.: Argay György püspök látogatása Pürkerecen.
- 1923. március 20-án született Felsődernán Szedressy Pál evangélikus püspök. Kolozsváron hunyt el, 1992. január 20-án.
- 1900. március 21-én született Pürkerecen Rab Samu, csángó „kő- és versfaragó mester”. 18 évesen részt vett az első világháborúban. Már ifjú kora óta foglalkozott versekkel. 1987-ben halt meg Zajzonban.
- 1992. március 21.: A csernátfalusi evangélikus templom nagyszámú közönsége előtt rendezték meg a 450 éves iskolai oktatás emlékére a Templom és Iskola vetélkedőt, amelyen minden hétfalusi egyházközség csapata részt vett. A zsűri összetétele a következő volt: Dr. Binder Pál, Nagy Béla, Nagy János, Benedek Anna, Török László, Gyulai Margit, Farkas Attila, Kalit Mihály, Papp Árpád, Miklós Dóra, Erős Ida, Kovásznai Miklós, Gödri Annamária, Simon András és Bálint Izabella.
- 1993. március 21.: Hosszúfaluban felavatták a holland segítséggel újjáépített református imatermet.
- 1935. március 23-án született Krizbán Seres András helytörténész, néprajzos, Barcaság-kutató. Sepsiszentgyörgyön hunyt el, 1992. november 25-én.
- 1910. március 28.: A csernátfalusi ifjúsági egyesület szépen sikerült programos előadást rendezett.
- 1926. március 29-én hunyt el Bácsfaluban Sipos Jánosné Bereczki Anna, a csángók nagyasszonya (Bácsfaluban született, 1850. január 27-én).
- 1954. március 30.: Argay György püspök meglátogatta Csernátfalut.

Hétfalu könyvek

2002. februárjától a Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság Hétfalu könyvek címmel könyvsorozatot indított, amelyben a Barcasági csángó falvak helytörténetét, népszokásait, művelődési életét stb. bemutató írások, összeállítások fognak megjelenni.

Zajzoni Rab István Válogatott versek

Az A6-os formátumú 64, oldalas kötet Zajzoni Rab István rövid életrajzát és 34 versét tartalmazza. A verseket Bartha Judit és Hochbauer Gyula válogatta a költő megjelent kötetéből (*Magyarok kürtje, Kordalok, Börtöndalok*), és kiadatlan munkáiból.

A *Disz-Típo* nyomda gondozásában, 2002. január 25-én megjelent kötetet Kovács Lehel István szerkesztette.

Hibajavítás: Sajnálatos módon a „számítógép ördöge” (dátum-átalakító programja) a költő életrajzánál felcserélte az 1800-as éveket az 1900-as évekkel. A költő 1972-es újratemetését és az új kötetmegjelenéseket kivéve minden dátum az 1800-as évekre értendő.

Barkó Etelka

Hétfalusi írott tojások

A könyv a hétfalusi tojásírás művészetét mutatja be. Megtudhatjuk,

hogyan festékeket és alapanyagokat kell felhasználni a tojásírás-hoz, hogyan készül az *iróka*, de azt is, hogyan osztályozhatjuk a mintákat, és hogyan nevezték őket a hétfalusiak.

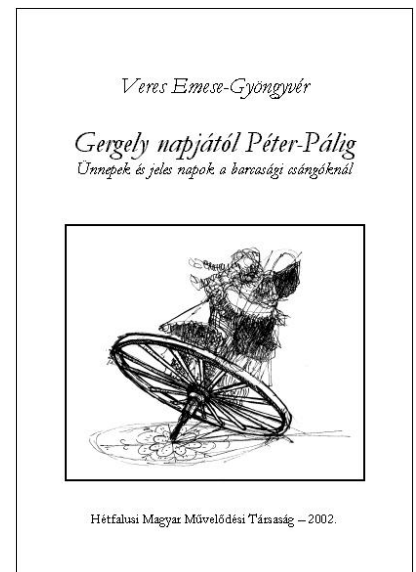
Az A5-ös formátumú, 60 oldalas könyv 153 hétfalusi tojásmintát tartalmaz, és ezzel a legteljesebb mintagyűjteménnyé vált.

Felelős szerkesztő: Kovács Lehel István.

Grafikai szerkesztő: Tomos Tünde. Szedés, tördelés, borítóterv: Tomos Tünde, Kovács Lehel István.

ISBN bejegyzés: *Nemzeti Könyvtár*, ISBN 973-0-02625-4.

A könyv a *Disz-Típo* nyomdában készül, és virágvasárnap fog megjelenni.

Veres Emese-Gyöngyvér

Gergely napjától Péter-Pálíg

Az A5-ös formátumú, 90 oldalas könyv a tavaszi ünnepkör jeles napjait, népszokásait mutatja be a barcasági tíz csángó falu életéből.

Szó van benne a *gergely-járásról*, *Sándor-József-Benedek ünnepéről*, a *nagybétről*, *búsvétről*, *Szent György napjáról*, a *majálisokról*, *áldozócsüütörtökről*, *pünkösdről*, *Ürnapjáról*, de megtalálhatók benne *Szervác*, *Pongrác*, *Bonifác*, *Orbán*, *Medárd*, *Margit*, valamint *Péter* és *Pál* napjaihoz kötődő szokások, népi hiedelmek is.

A bemutatást és elemzést a tavaszi hiedelmek, játékok és csüfolók egészítik ki, valamint 16 fénykép és az adatközlők névsora teszik hitelessé.

Így válik teljessé néprajzi szempontból is az értékes gyűjtemény.

Felelős szerkesztő: Kovács Lehel István.

Grafikai szerkesztő: Tomos Tünde. Szedés, tördelés, borítóterv: Tomos Tünde, Kovács Lehel István.

ISBN bejegyzés: *Nemzeti Könyvtár*, ISBN 973-0-02626-2.

A könyv a *Disz-Típo* nyomdában készül, és virágvasárnap fog megjelenni.

Hétfalusi Hírek

Egy honvéd Mester emlékezete Krizbán

- 2002. február 2-3.: Zajzoni Rab István évnyitó ünnepség a zajzoni kultúrházban, ahol a hétfalusi diákok zenés, verses, táncos műsorral idézték fel a költő emlékét. Köszönetet mondunk a négyfalusi és a háromfalusi RMDSZ szervezeteknek, s helyi tanácsoknak, a zajzoni evangélikus egyházközségnek, a műsorszervezőknek és szereplőknek, valamint a kiállítóknak.
- 2002. február 22.: A Hétfalusi Magyar Művelődési Társaság küldöttsége 16 órai kezdettel megkoszorúzta Istók János bácsfalusi szobrászművész sírját a budapesti Farkasréti temető 11-es parcellájában. A kegyelet virágaival a mester halálának 30. évfordulójára emlékezünk.

- 2002. március 7-10.: A Zajzoni Rab István Középiskola és az 1-es általános iskola 16 diákja és 2 tanára a kisújszállási Arany János Iskola meghívására részt vett az ottani *Arany János Napokon*.
- A Disz-Tipo Kft. felkéri mindazokat, akiknek régi, hétfalusi vonatkozású fényképei, levelezőlapjai vannak, vigyék be lemásolás végett a nyomda irodájába. Minden másolásért 5 000 lejt ajánl fel a cég.
- A Hétfalu 2002. februári és márciusi száma a YURTA Kft. (a négyfalusi *Gazdabolt*) támogatásával jelent meg. Köszönet érte.
- Zajzoni emléknaptár és verseskönyv kapható a Zajzoni Rab István Középiskolában és a Hétfalu szerkesztőségében.
- Népszámlálás – 2002. Jónás András alpolgármester kérdeztük a legfontosabb tudnivalókról:
  - Hétfalusiak számára a legfontosabb az, hogy magyarnak vallják magukat, ne csángónak, székelynek. A közigazgatási törvény szerint, csak a magyarok aránya számít, nem adódik össze a csángó a székellyel, a magyarral. Minden csángó, székely, magyar vallja tehát magát magyarnak!
  - A vallási hovatartozás esetén a magyar evangélikusok a 15. pontban szereplő evangélikus-lutheránus vallást jelölik meg.
  - Fontos továbbá az is, hogy a számlálóbiztos csak fekete vagy kék golyóstollal töltheti ki az űrlapokat, törölések, rövidítések nélkül - ceruzával nem – és a helyszínen mindenki ellenőrizze le a kitöltött lapokat.
- Március 15. Négyfaluban: 14 órától koszorúzás és megemlékezés az alsótömösi emlékműnél, 16 órától megemlékezés és koszorúzás az 51 csángó vértanú emlékművénel, a hosszúfalu-alszegi evangélikus temetőben, 17.30-tól ünnepi istentisztelet a fűrészmecsei evangélikus templomban. Este 19 órától galaest a brassói Drámai Színházban. Mindenkit szeretettel várunk!

Itt Krizbán mindenki mint *Mester* ismerte őt. De neki a neve, az eredeti neve *Demeter Károly* volt. A *Szemerjai* nevet, én azt hittem, hogy mint bújosos vette fel azért, mert a Szentgyörgy melletti Szemerjáról származik. Közben utánanézttem én, mert ezekből a kombájn-jövedelmekből ajánlották nekem a hívek, hogy a sírját fedjük le egy betonleppellel ... Tavaly lett kész, erre a 150 éves évfordulóra, e március 15-i évfordulóra ... Akkor aztán én véletlenül, valami ismeretség révén megszereztem ezt a kivonatot, rájöttem, hogy hol van az a helység, ahol született... Itt írja, de ez a baj, hogy nem Szemerján született.

B. K.: *Akkor ezt fedőnévként vette fel?*

Illyés András: Nem.

B.K.: *Küküllő vármegye... Magyar...*

Illyés András: ... berénye vagy... berény, Magyarberény. Mert itt azért csinál ő egy kiugazítást, hogy hibásan van írva. Valamit itt lejjebb.

B.K.: *András kijelentette, hogy meghalt Mike sógora, és hogy halála kijelentésével ennek neje bízta meg. Megegyeztetik, hogy az elhalt születési helye a fehérvármegyei Kisküküllő és nem Kisküküllő... és Magyarberénye. Utánanézzünk egy helynévtárban. Megnézem. Erdélyben van, biztos Erdélyben van.*

Illyés András: Nos akkor itt van az apja s az anyja. Ezek akkor Demeterek voltak, vagy Szemerjaiak?

B.K.: *Szemerjai Demeter. Atyjának család- és utóneve Szemerjai Demeter. Akkor az egyik nevet azért hagyta el, hogy ne üldözzék...*

Illyés András: Itt van nekem egy telekkönyvi regiszterem, amelyekbe valamikor mikor vett ő itt földeket, ott úgy szerepel mint Demeter Károly. Utána miután iskolamester lett, mindenféleképp, ott már úgy szerepel, hogy Szemerjai Demeter Károly, úgy mint ahogy a sírkőn is ki van írva.

B.K.: *Most, mikor azt a lapot öntötték, akkor ünnepség volt?*

Illyés András: Volt, volt. Mikor azt...

B.K.: *Az egyház szervezte azt az ünnepséget, vagy az RMDSZ?*

Illyés András: Közösen. Halottak napja előtt egy jó pár nappal. Teljesen újból van a lap is. Rajta az a mondása neki: „A nép tudja megérteni azt, hogy méltó az ő munkája a jutalomra, s a tanító is tudja megérteni azt, hogy a jövő kor átka vagy áldása fog rajta fekédni hanyag vagy buzgó működéséért.”

B.K.: *'79-ben kinek köszönhetően javították?*

Illyés András: László András és Dezső Endre. El van halva mind a kettő. (...) Halottak estéjén is gyertyákat szoktak gyújtani az emlékére...

B.K.: *Régebben is?*

Illyés András: Igen. Mindig.

B.K.: *A két világháború között is?*

Illyés András: Nem hiszem... Nem... Nem. Nem tudom én azt.

B.K.: *Körülből meddig emlékszik vissza?*

Illyés András: Én úgy az '50-es évektől erőfele tudom mondani biztosan. Ennél régebbi adatokat erről nem tudok mondani. Még a sírgondozással sem volt semmi bajunk egy bizonyos ideig. Míg itt a magyar gyerekek létszáma nagyobb volt. A krizbai tanítók, tanítónők mindig gondoskodtak a gyermekekkel mindenről, Halottak Napjára mindig megtakarították a sírt. Aztán mind romlott a helyzet, mind fogytak, elhúzódtak. Jópár évig egy-két asszony gondjára maradt. Aztán javasolták ezek, hogy oldjuk meg úgy, hogy ne legyen gond.

B.K.: *'79-ben, mikor megújították, a templomban volt valami ünnepség?*

Illyés András: Nem... Nem...

Illyésné: Most melyik évben volt, hogy jöttek ide Apácáról s mentek együtt tovább.

Illyés András: Igen, akkor jártak ki a sírnál. Apácáról jöttek ide...

B.K.: *A 150. évfordulóra szervezett barcasági záródokumentumok hogyan él a faluban a mester emléke? Csak úgy tartják számon mint volt iskolamester, vagy úgy is mint honvéd századosként?*

Illyés András: Úgy tartják számon... bújosos honvédként.

B.K.: *Arról valamit tudnak-e, hogy kinek köszönhetően tudott itt meglepedni, megmaradni?*

Illyés András: Kérem szépen ő Fóris Márton, akkori evangélikus pap közbenjárására hívódott meg. Addig ő volt az iskola mestere. Miután idekerült Szemerjai, addig biztos elvégezte az iskolákat, vagy amiket kellett és ő lett a pap, Szemerjai pedig iskolamester. Ezalatt az idő alatt 1852-54 között épült a templom, 1858-ban épült a paplak 1872-ben épült az iskola. Ez mind annak a két személynek az aktivitása alatt történt.

B.K.: *Maradt-e arcképe, fényképe?*

Illyés András: Nem tudok róla. (...)

Annyit tudok róla még, tudniillik itt lakott a szomszédban. Itt akkor 147 szám volt, s ő a 148 alatt lakott. Édesapámtól tudom, hogy akármikor beteg volt, idősebb korában ezelőtt voltak ilyen kárászruhák, mindig ilyent vett magára, olyannal járt, ez volt a szokása a mesternek, nem kabátban, hanem mindig egy olyan izét vett magára.

B.K.: *Az ő tárgyaiból az egyházközség nem őriz semmit? Könyvet, esetleg iratot?*

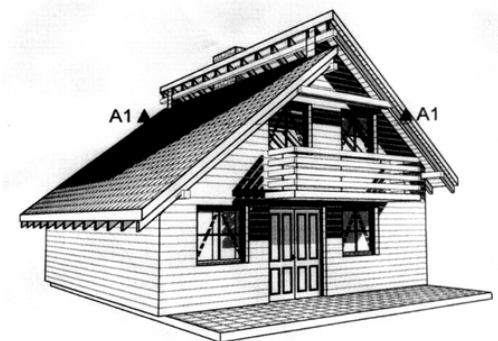
Illyés András: Az iskola igen. Szabó Zoltán iskolaigazgató. Ő mindent átad majd az egyháznak.

B.K.: *Számomra arról valamit a falu, hogy ki volt innen '48-as honvéd?*

Illyés András: Igen, de nem sokat. Hát ilyen *Mózes Márton* félek. De már a leszármazottakból sem igen élnek.

(A becsületes 2000 tanácsán bízott)

Új menedékház a Nagykőhavason

2000. júniusában az Erdélyi Kárpát Egyesület azt a célt tűzte ki, hogy menedékházat épít a Nagykőhavason, hisz a 82 km-es hegységben nincs egy turistaház sem. Jelenleg elkészült a menedékház alapja, amely 1 850 kg anyagot igényelt. Ez a jelentős mennyiségű cement, homok stb. mind hátizsákban volt felszállítva. A menedékház mellett 3 m mélyen vízforrást találtunk, és a vízrendszer befogása öt-heti munkát igényelt. A múlt év során véglegesítettük a villámhárítót is.

A menedékház-építés folytatásához felhívást intézünk az olvasókhhoz, hogy segítsenek e nemes cél kivitelezéséhez a téglajegyek megvásárlásával. A téglajegy egy szimbolikus adomány, tulajdonosa egy téglát megvásárlásával hozzájárul a menedékház felépítéséhez. Téglajegyek kaphatók a Brassói Lapok és a Hétfalu szerkesztőségében.

Emlékezzünk régiokról

Szegény magyar nemzetnek nem volt elég ellensége itt benn a hazában, meg kellett ismerkednünk észak harcedzett fiaival is. „Szabadság, egyenlőség, testvériség” jelszó az Olt vizén innen a Barcaságon idegen hang volt, édesebben hangzott itt „Für Fürst und Vaterland” és az „union” szó visszafelé olvasva „noi nu”.

1849. február 2-ika nevezetes nap Brassó megye történetében. Akkor vultak be első ízben a felkelők által meghívott s várva-várt muszkák harsogó zeneszóval a tömösi szoroson, zeneszóval mondom, nem mint a másod ízben betöréskor, június 19-én, mikor is magyar és muszka ágyuszó rengtette meg Nagykőhavas és Keresztényhavas ormait. Brassó városa kis Moszkva városhoz hasonlít, de csak másfél havi rövid időre, mert egy próba csata után a székelyekkel Szentpéter és Hermány mezején, be sem várva a Szeben felől jövő magyar hadsereget, kénytelenek voltak új vendégeink meghátrálni és iszonyú hidegben visszavonulni Oláhországba. Honvédeink elbeszélése szerint oly nagy hideg volt, hogy még a golyó is megfagyott a levegőben. Ily csattogó hidegben a Homoród vize partján vastag hóban állva hallgattuk Újfalú délnyugati oldalán az osztrák és magyar hadsereg feketealmi csatáját, melyben honvédeink lettek győztesek.

Kelemen György, menekülés közben halt meg.

E csata előtt néhány nappal muszka katonák voltak Hőltövényben kémszemlére kiküldve s itt értesültek a magyar hadsereg közeledéséről. Újfalut Lácsa felkelő oláh vezér 400 lándzsával lepté meg, csak annyiban okoztak kárt a községnek, hogy a számukra levágott ökor húsát nem ették meg, mert bőtjöltek. Lácsa azon hírre, hogy a székelyek betörni szándékoznak Hidvégnél a Barcaságba, máshová vonult innen. Egy este két oláh katona pecsétes levelet hoz Vledény felől Lácsának, de nem találván itt, késő éjjel mulattak oláh kántor rokonuknál s a sötét éjben hazatérve Szűnyogszeg felé mindketten kilövik fegyverüket a mezőn az újfalusi csererdő szélénél, nem tudva, hogy Hőltövényből jött muszka lovasság vonul fel Újfalú utcáján. A kozákok, tartva a magyarok támadásától, gyors ügétésben visszavonultak Hőltövénybe s jelentést tettek parancsnokuknak. Alig virradt meg, én mint jegyzé és Sánta Márton mint bíró, igazolás végett Hőltövénybe idéztettünk. A szász templomon alól belépő két őrt álló katona közt a tágas udvarra, egy csinos, sugár termetű adjutáns megtudva kilétünket, bevezetett egy hátsó szobában kis asztalka mellett ülő és kiterített térképre néző termetes tiszt elébe. A parancsnok igen kemény hangon mondott beszédét németül tolmácsolta az adjutáns, értésünkre adva, miszerint az újfalusi magyarok rálóttek a kiküldött kozákokra. Ezt én tolmácsoltam a bírónak magyarul, mire a politikákban jártalan így felelt magyarul: „Kérem szépen az urakat, az nem igaz, az hazugság, mert mi nem szoktunk senkit megtámadni, kivált katonaságot.” Jaj szegény Trincsen Márton (a bíró más neve), ha én ezt németre s az adjutáns muszka nyelvére fordítom, mi lesz velünk! Én ezt így tolmácsoltam németül az adjutánsnak: „múlt éjjel két idegen oláh katona Szűnyogszeg felé menve lőtte ki fegyverét” stb.

A parancsnok halva védekezésünket, felugrik asztalától s rámutatva a térképre, haragosan kiáltja: „Nendorf!” néhányszor asztalára ütve hatalmas öklével.

Szerencsés ötlet volt tőlem, hogy a két oláh katona elővezetését megígértem. Rögtön távoztunk a két lövöldöző keresésére Szűnyogszeg és Vledénybe, de ott annyi mindenféle katonaság járt, hogy az előjárók nem tudtak útbaigazítani. Leverten közeledtünk haza falé, mondogatva magunkban: „Örökölbe Uram, pogányok jöttek”. Főbelövéstől nem féltünk, de igen a muszka kancsukatól, az olmos korbacstól, mely felér egy fél halállal. Tanúink erre négy bíró: Gocsmán Mihály Bácsfaluból, Maroti István Türekösből, Kis Jakab János Csernátfaluból, Bacsó Mihály Hosszúfaluból, kiknek jankijáltásán még az érzéketlen fák is sajnálkozhattak Tömösön. Nagy volt rettegésünk, de még nagyobb örömünk, midőn azon hírrrel jött előnkbe egy újfalusi polgár, hogy a muszkák ott hagyták Hőltövényt és hamarosan visszatértek Brassóba.

Visszavonulásuk okát csak másnap tudtuk meg.

A reggeli templomozást végezve, így szól hozzám lelkészem Köpe János a 80 éves derék hazafi: „Édes öcsém uram, csak addig szeretnék élni, lám mi lesz a szegény magyar nemzetből!” Eközben szokatlan zajt hallok a csendes utcán s egy két perc alatt a papi lak előtt terem 18 magyar huszár s azon örvendetes hírral lepnek meg, hogy a magyar hadsereg ma be fogja venni Brassó városát. E hírre még az újfalusi fazekak is táncoltak az égető kemencében! Ha jól értesültem Kiss Sándor huszár ezredes a papi házban irt levelet átadta két huszárnak, kik visszatértek Vledény felé s már zúgtak az ágyuk s ropogtak a puskák. Alig vonultak ki a faluból a huszárok, valami hat svaloser száguldott be Újfaluba, de nem merészeltek a mezőre kimenni és a huszárokkal megmérkőzni. Ezek is ott hagyták Hőltövényt, mint a muszkák s a Barcaság meghódolt az annyit gyalázott magyar haderőnek. Csak azt sajnálom, hogy nem irhatok semmit honvédtisztjeinknek Brassóban tartott fényes báljáról, mely tanúja volt a szász kisasszonyok hazaszerezésének.

Igen szép alkalma volt a fegyveres szász fiatalságnak kibékülni a sorssal és békés kezét nyújtani a magyarnak. Fájdalom nem hajoltak meg, az osztrák haddal kimentek Romániába és Cserneken kérényét nyújtottak be Lüdersz orosz tábornoknak, engedné őket az orosz sereg élére állani, had' vernék ők ki a rebellis magyarokat a hazából. De ebből nem kellett gálíckol! Az oroszok betörték ugyan másodsor is Tömösön s ma szász testvéreink is elmondhatják velünk magyarokkal együtt: „Örökölbe uram pogányok jöttek!” Bár sohse jöttek volna!

1802 - Kossuth - 2002

Kossuth és Hétfalu

Hétfalu környékén Kossuth Lajos emléke nem merevedhet tankönyvekbe, annyi helyi emléke van e névnek. Születésének 200. évfordulóján ezek felelevenítésével adózunk a nagy szabadságharcos emlékének.

Igaz, hogy Kossuth Lajos életében egyszer sem fordult meg itt Brassó környékén, de szót váltott itteniekkel, s a Barcaságon tartózkodó idegenekkel is.

Bem tábornok 1849. március 20-án lelkesen tájékoztatta Kossuthot a feketealmi fegyveres bravúrról és Brassóba való bevonulásukról.

Harminckilenc évvel a szabadságharc kezdete után Turinból üdvözölte Kossuthot a március 15-ét ünneplő brassóiakat, amit a szervezők választávirattal köszöntek meg.

1892. március 15-én Csernátfaluban az emlékmű körül ünneplő hétfalusiak az ünnepély után – melyen a négyfalusi dalárda énekelt, beszédet mondtak Kiss Árpád és Borcsa Mihály lelkészek – Kossuthhoz ünnepi táviratot küldtek. Bizonyára nem független ettől, hogy az egyik ünnepi szónok, Borcsa Mihály egy alkalommal 1849 júliusában Kossuthnak vitt levelet Mészáros Lázár hadügyminiszter-től egyszeri „Kossuth-jutárként”.

Sípos Jánosné Berecki Anna a már súlyos beteg Kossuth Lajos orvosával, Henfi Ignáccal levelezett, melyben a családnak felajánlotta négyfalusi nők nevében a szemfedő és a fejpárna kihímzését. Az ajánlatot teljesítették, s így a nagy hazafi ravatalát 1894-ben hétfalusiak kezelmunkája díszíthette.

Kossuth Lajos halálának századik évfordulóján 1902-ben Brassóban és Hétfaluban is rendeztek Kossuth-ünnepségeket.

1906-ban a bácsfalusi születésű Istók János szobrászművész Budapestről felajánlja, hogy díjtalanul megmintázza gipszbe a nagy szabadságharcost, hogy a készítenő szobrot a Csernátfalú főterén álló honvéd emlékműre helyezték majd.

1906. január 30-án alakuló ülést tartott a kaszinó termében a Kossuth szobor-bizottság.

Hogy miért nem készült el soha az akkor tervezett szobor, arról ma már senki sem tud s azt is csak a Hétfalu egyik 1908-as számában olvashatjuk, hogy Négyfalú jelenlegi főterét, melyet akkor a csángó szobor díszített, rövid ideig Kossuth-térnek hívták: „A főtéren, a Kossuth-téren egy zöld gallyakkal fedett sátorban Lukács Irén, Simon Anna, Borcsa Bodolai Sári a felnőttek számára 20 fillér ár mellett bort, málnaszörpöt árult, feketekávé, gyümölcsöt; a gyermekeknek édességet.” A gyermeknap szervezője Sipos Jánosné volt.

1908-ban és a körülötte lévő években a bácsfalusi, türkösi és csernátfalusi gyermekek a fák és a madarak napját a Kossuth-ligetben tartották. Ez a csodálatos és félreeső hely a kilencszáz éves első három tizedében a hétfalusiak kedvenc majális-helye volt.

A 19-20. századfordulón több volt honvéd kapott rendszeres állami támogatást, melyet Kossuth-nagydíjnak is ne-

veztek. Hosszúfaluban Szabó József e pénzből házat épített, mely ma is áll.

A Kossuth-dalok is éltették a nagy szónok emlékét Brassó vidékén is. Brassóban 1893. március 15-én a tanulók *Kossuth Lajos azt üzenté* című dallal járták be az utcákat. Moór Gyula főesperes dr. Vajda Gábor lakásáig, a Brassó szerkesztősége, a főreáliskola, a kereskedelmi akadémia, a római katolikus főgimnázium, a magyar kaszinó, a magyar polgári kör képviselői előtt a *Himmusz*t és a *Szózat*ot énekeltek.

Kossuth Lajos szemfedője és fejpárnája. „A derék nem fél az idők mohától. A koporsóból kitor és eget kér. – 1893 – Sípos Jánosné – A hétfalusi csángó nők tiszteletük jeléül.”

Az 1950-70-es időkben nem volt ajánlatos még félhangosan sem énekelni a Kossuth-dalokat. Nem egy ifjat s nőtáskedvű férfit fenytettek meg amiatt, hogy nem tartotta be ezt a nemhivatalos ajánlást.

1990 március 15-ike óta az ünnepi megemlékezések hangulatának egyik meghatározója Hétfaluban a fúvószenekar játszotta Kossuth-nóta.

Egy 1995-ben végzett felmérés szerint Hétfaluban a megkérdezett 854 személyből 17-nek volt a tulajdonában Kossuthot is ábrázoló különféle szabadságharcos témájú sokszorosított lenyomat. Még ekkor is voltak, akik nem merték falra akasztani az évtizedekig padláson rejtgetett képeket. A tiltás felértékelte ezeket, s a tulajdonos családok büszkén őrzik őket.

Mindez sajátosan élteti a hétfalusiak Kossuth-képét. E képet az időnként változó árnyalatok mellett az jellemzi, hogy élményszerűen vésődik a közösség emlékezetébe.

S végül Koós Ferenc tanfelügyelői visszaemlékezéseiből egy kedves Kossuth (Koós) anekdota:

Hogy lett belőlem két-három perig Kossuth Lajos?

Barcaújfaluban voltam vizsgálaton a III. vegyes osztályban. A gyermekek a megye földrajzából értelmesen felelgettek. Még azt is tudták, hogy ki a megye főispánja, alispánja, a járás főszolgabírója. „Hát én ki vagyok, hogy hívnak engem?” – kérdeztem az egyik fiútól. Erre nem bírt felelni, de felugrott az egyik padból egy virgonc fiúcska, s így kiáltott: „Tudom én!” „No halljuk, hogy hívnak engem?” – mondtam a bátor fiúnak. „Kossuth Lajosnak!” kiáltotta amint a torkán kifért, de lett erre aztán rengeteg nevetés a hallgatók között. A fiú is örvendett, hogy eltalálta a nevem. „Fiam, én annyira nem vittem, az én nevem nem Kossuth, hanem csak Koós.”